

EDDIG ISMERETLEN KAZINCZY-LEVÉL 1789-BŐL

KAZINCZY FERENC 1786. október 3-tól 1791. április elsejéig a kassai tankerület népiskoláinak felügyelője volt. Hatásköre kiterjedt Szepes, Sáros, Zemplén, Ung, Bereg, Gömör, Torna, Abaúj, Borsod és Heves vármegyékre, továbbá a Jász és a Kiskun kerületekre. A meglévő iskolák felügyelete mellett minden erejét az új falusi iskolák szervezésére fordította. 1789 végén, a nagyjelentőségű *Hivatalba vezető beszédben* említi: három esztendő alatt 124 új iskolát hozott létre. Pedig a hatalmas tankerület pusztja bejárása is fárasztó feladat volt, az iskolaszervezés pedig rendkívüli diplomáciai készséget igényelt. Eredményességének titka: izzó hivatástudata. Egyik felügyelő körútjáról így ír a *Pályám emlékezetében*: „... egy egész hónapot tölteni útban, s oly helyeken is, hol kenyeret sem találnék, s pártjára kelvén azoknak, a kiket erőszak vagy ravaszkodás nyomott; példát adva tántoríthatatlan igazságszeretetemnek; felejtve, midőn bíró valék, mely felekezet tagja vagyok; s irtoztatva azon gaz játéktól, mely fél védeni, ahol kell, a magáéit, nehogy igazságtalannak látszhassék; szeretve azoktól, akik, míg nem láttak volt, tőlem rettegének; s elhintve szavam és példám által a jó magvait — mely gyönyörű, mely irigylendő sors juta itt nekem!”

KAZINCZY hivatástudatát példázza az a — BUDAY ANDRÁS sátoraljaujhelyi népiskolai tanító besorolását és fizetésének folyósítását sürgető, eddig ismeretlen — levele is, melyet alsóregmeci otthonából Sárospatakra írt KASZNER ANDRÁSNAK, a regéci és pataki kincstári uradalom prefektusának, azaz intézőjének. Az egykori RÁKÓCZI-birtokokból alakult kincstári uradalomnak kellett ugyanis a területén levő népiskolákat fenntartania. A levél érdekes képet ad a korabeli népiskola (másképp anyanyelvű iskola, schola nationalis) három osztályának szervezetéről is.

A levelet a sárospataki Róm. Kat. Egyházi Gyűjtemény levéltára őrzi, jelzete: Sp. Camer. 1789. 12. 24.

Tekintetes Cameralis Praefectus Úr,
nagy bizodalmú Drága Nagy Jó Uram!

Az Újhelyi Nationalis Oskolának egyik Tanítója Buday András Uram panaszkodik azon szerentsétlensége eránt, hogy ámbár azon oskola mellett tett szolgálatját az én különös rendelésemből mindjára a' januariusi examen után; a'mellyen a' T[ekintetes] Úr, maga is meg-jelenni méltóztatott, kezdette, még is ekkoráig semmi fizetést nem vonhatott; most pedig azon múlik annak vonása; hogy egy a' Mélt[óságos] Kassai Cameralis Administratióról érkezett rendelésben meg nevezett Professor Buday Uram az Első és Második, az az, leg-alsóbb Oskolának Tanítójának neveztetett, 's ezen nehézség még ekkoráig el-nem háritatott.

A' mi magát illeti ezen három Professzor Uraiméknak rendeket, arról bizonyonyossá tehetem az Urat Cameralis Praefectus Urat, hogy Buday Uram a' közép helyet foglalja közöttök, és így a' 3dik oskolát, az az azt, a' mellynek esztendő-beli fizetése a' Fels[éges] helytartó Kir[ályi] Tanáts utolsó rendelésében 180. ftban határozatott meg, tanítja. Nem is lehetett illendőbb és igazságosabb felosztás mint ez, a'melly szerint egy Protestans Individuum két Catholicus között másodíknak témissék. Én ezt bő jelentettem a' Felsőségnek már két ízben, és tsudálkoznám miért hallgattott el az egyéb okon, hanem azon az egyyen, mivel

így az a' felosztás a' mellyet itt elő adok, a' Fels[éges] Rendelésekkel meg-eggyezőnek esmertetett. — De most tsak attól függ az egész kérdés, hogy a' Te[kinte]tes Úr a' kezéhez érkezett Rendeléssel ne ellenkezzen. Így lévén kérem alázatosan, méltóztasson meg-nevezett Professor Úrnak régi várakozását és azon szükségét a' mellyben e' miatt vagyón tekintetbe venni, 's ezen én írva adott assecuratiomat addig is mig ez eránt költ újjabbi Relatiomra a' M[éltóságos] Cam[eralis] Administratio azt rendelni fogja a' középső oskola fizetésének Septberre. [sic!] Sberre 9berre és 10berre esendő angariáját Buday Úrnak, a' második és első oskola salariumának angariáját pedig Gladovszki Úrnak által-adni, el-hívén azt, hogy én a' meg felelés terhét magamra vállalom.

Kovátsits Barátom tiszteli az Urat szívesen. Mind menett, mind jövelt sokat valék vele; Úgy Lendvai Ur is.

A' Te[kinte]tes Asszonyt alázatosan tisztellem. Boldog új esztendő-t kívánok 's maradok hív tisztelettel a Te[kinte]tes Úrnak

Regmecz 24. decembris 1789.

alázatos szolgálja
Kazinczy Ferencz

A küzleten 30×24 mm-es fekete viaszpecsét a Kazinczy-család címerével, az összehajtogatott levél lezárására. Címzés ugyanott:

Spectabili ac Perillustri Domino Andreae Kassner. Re[gi]o Cameralium D[omi]norum Patak et Regézt Praefecto. Domino peculiariter colendissimo. Patak. ex offo

[Tekintetes és nagyságos Kaszner András úrnak. A pataki és regéci királyi kincstári uradalom intézőjének. Igen tisztelt uramnak. Patak. Hivatalból.]

Jegyzetek

KASZNER ANDRÁS sárospataki nemes, a regéci és pataki kincstári uradalom intézője, később Zemplén vármegyei főszolgabíró. Az 1831. évi kolerajárvány idején halt meg. Halála körülményeiről KAZINCZY is megemlékezett akkor írt leveleiben. — *Januáriusi examen*: januárban tartott vizsga. — *Cameralis Administratio*: kincstári birtokok igazgatósága. — *Assecuratio*: felhatalmazás. — *Relatio*: jelentés. — *8ber, 9ber, 10ber*: október, november, december. — *Angaria*: negyedévi fizetés. — *Salarium*: egy évre szóló járandóság. — „*Kovátsits Barátom*”: KOVACHICH MÁRTON GYÖRGY, a pesti Egyetemi Könyvtár tisztviselője, KAZINCZY barátja. — „*Mind menett, mind jövelt*”: KAZINCZY 1789 őszén Pesten és Bécsben járt. December 4-én ért haza, majd Kassán és a Felvidéken tett hivatalos utat.

Közléteszi: KUKLAY ANTAL